

LANDBRUGS- OG FØDEVAREPOLITIK

Introduktion

ET GRØNT, FREMTIDSSIKRET LANDBRUG OG EN BÆREDYGTIG FØDEVARESEKTOR

I Danmark har vi sat os nogle af de mest ambitiøse klimamål i verden – og er forpligtet på at leve op til dem. Det er Moderaternes holdning, at alle skal bidrage til at indfri vores klimamål. Kun sådan kan vi sikre, at den grønne omstilling bliver til gavn for borgerne, erhvervslivet og samfundet. Den grønne omstilling er en af de mest gennemgribende forandringer, vores samfund nogensinde har stået over for. Det stiller krav til alle – fra forbrugeren til industrien, landbruget, vores transportformer og meget andet.

I Moderaterne er vi bevidste om de svære balancer sektorerne imellem. Ikke alle sektorer har lige let ved at omstille til en grønnere, mere klimavenlig produktion og fortsat bevare produktionsniveauet og de internationale markedsandele. Her er landbruget og fødevaresektoren måske det tydeligste eksempel. Men det står ikke til diskussion, at vi skal nå klimamålene, og at vores landbrugs- og fødevaresektor skal nå de klimamål, der er fastsat i landbrugsaftalen. For at nå målene, er det helt afgørende, at vi anviser en vej for, hvordan CO₂e-udledningerne i sektoren kan nedbringes. Sektorenes produktion sikrer, at Danmark på visse områder er selvforsynende og bidrager til at brødføde en voksende verdensbefolkning. Dansk landbrug og fødevareproduktion skal udvikles, ikke afvikles.

Derimod skal vi sikre, at landbruget fremadrettet kan producere fødevarer af høj kvalitet på en mere bæredygtig og klimavenlig måde. Samtidig skal landbruget nå sit klimamål, og det er ingen let opgave. Udledningerne i sektoren er siden 1990 reduceret ganske betydeligt, men der er stadig lang vej til at nå 20-30 reduktionsmålet i Landbrugsaftalen. Der er behov for tiltag, som nedbringer udledningerne markant, og der er behov for at styrke den økologiske og plantebaserede produktion. Der er ligeledes behov for, at vi får mere natur og skov, så vi kan udvikle naturen og mindske tabet af biodiversitet, hvilket vil inddrage store arealer, der i dag er landbrugsarealer.

Omstillingen kræver i høj grad også, at vi får forbrugerne med. Danmark ville være et dårligt foregangsland, hvis husdyrproduktionen forbydes i morgen og man kræver, at forbrugerne ikke længere må spise kød. Fremfor forbud og moraliserende opfordringer skal vi finde løsninger, der ændrer forbrugsvanerne og skubber på efterspørgslen efter bæredygtige og grønne fødevarer. Vi skal give borgerne bedre muligheder for at træffe grønne valg, fordi vi helt grundlæggende tror på, at forbrugerne gerne vil bidrage til den grønne omstilling.

Fremtidens grønne landbrugssektor

Landbruget har historisk haft en vigtig position i det danske samfund. Danmark er længe blevet betegnet som et landbrugsland. Det skyldes særligt, at ca. 60 pct. af det danske areal er opdyrket – og så skyldes det, at landbruget og de tilknyttede sektorer bidrager med 70 milliarder kroner årligt til BNP, mens fødevareklyngen står for over en femtedel af Danmarks samlede eksport. Landbrugs- og fødevaresektoren er en fremtrædende sektor, som vi skal værne om og udvikle under den forudsætning, at indfrielse af vores klimamål er en bunden opgave.

Vi ser ind i en global fødevarekrise, hvor behovet for fødevareproduktion er stigende i fremtiden. Klimaudfordringerne betyder imidlertid, at produktionen skal udvikles i en bæredygtig retning. Det giver Danmark en unik mulighed for at gå forrest og vise, at klimaneutralitet og bæredygtighed ikke er modsætninger til en leveringsdygtig og konkurrencedygtig fødevare- og landbrugssektor. I Moderaterne

Ønsker vi at sikre balancen mellem at udvikle dansk landbrug og fødevarerproduktion i en langt mere klimavenlig og bæredygtig retning, uden at produktionen og danske arbejdspladser flytter til udlandet (såkaldt lækage), hvor effekten på den globale klimapåvirkning er til at overse. I vores optik er det også centralt, at dansk landbrug fortsat er stærkt og levedygtigt efter 2030.

Vi vil derfor skabe en dansk styrkeposition i form af en bæredygtig fødevarersektor og et grønnere landbrug, som kan inspirere og eksportere konkrete løsninger til udlandet, for derved at bidrage til at nedbringe det globale klimaaftryk. En styrkeposition, der vil gavne erhvervslivet, forbrugerne og dansk økonomi.

MODERATERNE VIL

- ◆ Træffe de nødvendige politiske beslutninger, der medfører, at landbrugs- og fødevarersektoren lever op til klimamålene samtidig med, at der sikres en stærk, leveringsdygtig og bæredygtig fødevarerproduktion efter 2030.
- ◆ Skabe en dansk styrkeposition inden for grøn fødevarerproduktion, som lever op til danskernes fødevarerkrav- og behov, og som kan vise en model til inspiration for andre lande til at nedbringe det globale klimaaftryk i fødevarerproduktionen.
- ◆ Sikre at omstillingen af landbruget bidrager til udviklingen af naturen og biodiversiteten, som i øjeblikket har pressede kår.

Med denne samlede politik præsenterer vi forslag, der skal få landbruget og fødevarersektoren i mål med de bundne klimamålsætninger – og endnu mere til.

INDHOLD

Et grønt, fremtidssikret landbrug og en bæredygtig fødevareresektor	1
Fremtidens grønne landbrugssektor	1
I mål med klimamålene	4
En klimaafgift, der udvikler landbruget	4
Uafhængig grøn jordfond skal skabe rammerne om multifunktionel jordfordeling	5
Mere fart på udtagning af lavbundsjord	6
Strukturel omlægning af landbrugsproduktionen i en klimavenlig retning	8
Anvendelse af nye teknologier skal nedbringe udledninger i husdyrproduktionen	8
Den grønne forskningsindsats i landbruget skal prioriteres og intensiveres	10
Elektrificering af maskinparken i landbrugs- og fødevareresektoren	10
Grøn forbrugerpolitik – vi skal have forbrugerne med	12
Det grønne valg skal også være nemt og billigt	12
Nemt at være grøn: Indførelse af et statsligt CO2-mærke	13
Grønnere offentlige køkkener skal gøre 1 million daglige serveringer grønnere	14
Øget indsats for at forhindre madspild	15

I mål med klimamålene

Opnåelse af klimamålene er en grundpræmis i Moderaternes politiske arbejde. I første omgang skal der fokus på, hvordan vi når vores klimamål i 2030, men de beslutninger vi træffer, og de løsninger vi anviser og implementerer de kommende år, vil formentlig vise sig afgørende i bestræbelserne på at nå det langsigtede mål om et klimaneutralt samfund. Danmarks 2030-reduktionsmanko svarer stort set til, hvor meget landbruget skal reducere emissionerne med i 2030 for at leve op til landbrugsaftalen. Der er altså et sammenfald mellem reduktionsmankoen i 2030 for så vidt angår landbrugets og samfundets samlede udledninger. Derfor fremstår det åbenlyst, at landbruget spiller en central rolle ift. at nå vores klimamål i 2030.

2030 nærmer sig, og der er behov for at igangsætte grønne tiltag i landbruget, så danske landmænd har bedre muligheder for at omstille sig i god tid inden 2030. I dette afsnit præsenteres derfor en bred vifte af forslag, som skal sikre, at landbruget når sine klimamål og bidrager til at opnå hele samfundets 2030-mål.

En klimaafgift, der udvikler landbruget

Af regeringsgrundlaget fremgår det, at landbruget skal underlægges en klimaafgift, som skal være med til at sikre, at landbrugssektoren opfylder reduktionsmålet i 2030. Moderaterne støtter en klimaafgift som middel til at sikre en grøn omstilling af landbruget.

Moderaternes principper for en klimaafgift:

- ◆ **Der skal tages politisk stilling til en klimaafgift hurtigt i forbindelse med grøn trepart,** så vi sikrer, at landbruget får kendskab til afgiftens størrelse og indfasningsprofil.
  - Princippet er helt centralt, fordi det giver danske landmænd bedre vilkår for at planlægge produktionen, ligesom det bidrager til at skabe mere forudsigelige rammevilkår for landbrugssektoren fremover. En hurtig beslutning om klimaafgiften kan sikre, at indfasningen af afgiften påbegyndes i god tid frem mod 2030, så afgiften reelt bidrager med reduktioner i årene frem mod 2030. Klimarådet påpeger desuden i en rapport, at en hurtig politisk beslutning om en klimaafgift kan tilskynde landmænd til hurtigt at påbegynde omstillingen af deres bedrift, så de ved en fuld indfasning af afgiften skal betale en lavere afgift, fordi deres produktion allerede er omstillet i en klimavenlig retning.
- ◆ **Afgiftsprovenuet skal føres tilbage til erhvervet,** så produktionen ikke flyttes ud af landet. Tilbageførslen skal ske på en måde, der giver landmændene incitament til at omstille deres bedrifter i en grønnere retning.
- ◆ **Klimaafgiften kan ikke stå alene.** En kommende afgift på landbruget bør være en del af en samlet løsning og skal suppleres af øvrige værktøjer, herunder bl.a. fodertilsetningsstoffer og nitrifikationshæmmere.
- ◆ **Afgiften skal understøtte reel grøn omstilling,** der udvikler landbruget og opretholder en dansk fødevarerproduktion.
- ◆ **Afgiften skal være indfaset fuldt ud** og på ansvarlig vis, så den bidrager til CO₂e-reduktioner i 2030.

- ◆ **Afgiften skal ikke nødvendigvis kun indføres på landbrugsproduktionen**, men kan også lægges på slutforbruget af klimabelastende fødevarer.
- ◆ **Afgiften kan tænkes ind i landbrugsstøtten fra EU** mhp. at skabe øgede incitamentter til produktion af bæredygtige fødevarer via øget støtte til bæredygtige tiltag. Derudover kan man benytte det administrative system, der allerede er opbygget omkring landbrugsstøtten mhp. at undgå nye administrative systemer, der skaber øget bureaukrati.
- ◆ **Moderaterne vil arbejde for, at Danmark i EU-regi presser på for, at klima- og naturhensyn i langt højere grad tænkes ind i landbrugsstøtten**, så der også på europæisk plan er gode incitamentter til at nedbringe CO₂e-udledningerne i landbruget. På den måde minimeres risikoen for konkurrenceforvridning og lækage til andre EU-lande.

Uafhængig grøn jordfond skal skabe rammerne om multifunktionel jordfordeling

Landbrugsproduktionen optager ca. 60 pct. af det danske landareal. Der er dog i stigende grad behov for, at man overvejer den samlede arealanvendelse i Danmark, fordi der er behov for arealer til flere formål. De formål dækker – ud over den vigtige landbrugsproduktion – opstilling af vedvarende energianlæg (VE-anlæg), naturgenopretning, skovrejsning, grundvandsbeskyttelse mv.

Vi skal derfor tænke mere i multifunktionel jordfordeling, hvor jorden tjener flere formål. Det er eks. muligt at opstille VE på jorder, der samtidig benyttes til afgræsning. Og noget af den lavbundsjord, der skal udtages, kan eks. benyttes til naturgenopretning eller skovrejsning. Multifunktionel jordfordeling er løsningen, hvis vi både vil have arealer til rådighed for naturgenopretning, forbedring af vandmiljøet, opstilling af VE, etablering af ny skov mv.

Omstillingen af landbruget kræver, at man forholder sig bredt til jordfordelingen i Danmark. Der er mange interesser på spil, som kan være svært forenelige. Derfor ser vi et behov for en uafhængig grøn jordfond, der kan skabe de bedste rammer for multifunktionel jordfordeling, som i stigende grad er nødvendig.

Som nævnt ovenfor kommer der en klimaafgift på landbruget, som skal sikre, at omstillingen af landbruget sker i det rette tempo. Det er magtpåliggende for Moderaterne, at landbruget i den forbindelse ikke afvikles, men udvikler sig i en mere bæredygtig retning. Det kræver bl.a. en strukturel omstilling af landbruget i retning mod en større plantebaseret produktion (som er mere klimavenlig og lægger beslag på en mindre andel af landbrugsarealerne end husdyrproduktion). Derudover skal der udtages 100.000 ha. lavbundsjord frem mod 2030 (omtales i følgende afsnit), hvilket bl.a. kræver erstatningsjord til involverede lodsejere mv.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At der oprettes en grøn jordfond til strategisk opkøb af landbrugsjord, som kan skabe rammerne om multifunktionel jordfordeling, der kan sikre, at samfundet lykkes med de mange formål vedr. klima, miljø, naturgenopretning og en fortsat stærk landbrugs- og fødevareproduktion.
  - ◆ At fonden oprettes efter klimaskovfondens forbillede.
  - ◆ At fonden også bidrager til at facilitere privat-offentlige partnerskaber lokalt mellem lodsejere og investorer fx kommuner, forsyningselskaber og virksomheder mhp. at udvikle mere attraktive landdistrikter med nye muligheder for erhverv og bosætning.
  - ◆ At fonden sikrer, at der er arealer til rådighed for byttehandler med landmænd, der udtager lavbundsjord eller anden produktionsjord ifm. fx naturgenopretning, skovrejsning mv.
  - ◆ At fonden understøtter udtagning af lavbundsjord, naturgenopretning og derudover får som opdrag at bidrage til indfrielsen af de samlede klimamål.

Mere fart på udtagning af lavbundsjord

For nyligt offentliggjorde Aarhus Universitet en ny rapport, som viser, at det samlede areal af lavbundsjord i Danmark pr. 2022 udgør 118.300 ha. Det er en nedjustering på cirka 50.000 ha.

Med Landbrugsaftalen blev det besluttet, at der frem mod 2030 skal udtages 100.000 ha. lavbundsjord. Lavbundsjordene er tidligere vådområder, som er blevet drænet mhp. afgrødedyrkning. Udtagning af lavbundsjord betyder, at landbrugsjord tages ud af omdrift (intensiv dyrkning af jorden ophører), hvorefter der eks. sker en vandstandshævning på arealet. Ved vådgøring tilføres mindre ilt til jorden og nedbrydningsprocessen af organisk kulstofindhold bremses. Derved reduceres drivhusgasudledningen og kulstoflageret i jorden bevarer.

Foruden de klimagavnige effekter bidrager lavbundsprojekter til målsætningen om reduceret kvælstofudledning til vandmiljøet, hvilket bidrager til målopfyldelse af EU's vandrammedirektiv. Udtagningsprojekter forbedrer også naturforholdene og skaber flere levesteder for en række arter, hvilket gavner biodiversiteten og naturen samlet set.

Desværre går det for langsomt med at få udtaget af lavbundsjordene. Ifølge *ekspertgruppen for udtagning af lavbundsjord* skyldes langsommeligheden:

- ◆ Uklarhed om en kommende regulering af landbrugets CO₂e-udledninger.
- ◆ Uklarhed om de langsigtede rammer for kommunernes faciliterende rolle, herunder finansiering, som er afgørende, hvis indsatsen skal op i gear.
- ◆ Mangel på de udtagingskonsulenter, som skal hjælpe lodsejerne med at forstå udtagningen og den foregående 'screeningsproces'.
- ◆ At hele udtagningsindsatsen baserer sig på frivillighed, hvilket betyder, at der er behov for klarhed om kompensation og byttejord til landmændene.

Hvor langt er man kommet med udtagningsindsatsen?

De nyeste opgørelser fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri viser, at ca. 38.000 ha. lavbundsjord i øjeblikket er enten under udtagning eller under forundersøgelse, før der kan gives tilsagn om et lavbundsprojekt. Der mangler dermed fortsat en hel del, før man lever op til landbrugsaftalens mål om udtagning af 100.000 ha. lavbundsjord i 2030.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At sætte turbo på udtagningen af kulstofrige lavbundsjord ved at fjerne de eksisterende barrierer og risici – med udgangspunkt i anbefalingerne fra ekspertgruppen for udtagning af lavbundsjord – så der er sikkerhed for, at der frem mod 2030 bliver udtaget 100.000 ha. lavbundsjord i landbruget.
- ◆ At arbejde for at der skal laves en aftale med kommunerne om at udtage 60.000 ha. kulstofrige lavbundsjord inden 2030 med henblik på at forankre den kommunale indsats, understøtte de lokale klimamålsætninger ved at have fokus på at rydde unødige administrative byrder af vejen.
- ◆ At arbejde for at sikre, at udtagne lavbundsjord i langt overvejende grad – hvor det er muligt – vådgøres, så de fulde klimaeffekter realiseres.
- ◆ At oprette et udtagingsrejsehold (bestående af udtagingskonsulenter), som hjælper lodsejere igennem hele udtagningsprocessen.

Strukturel omlægning af landbrugsproduktionen i en klimavenlig retning

Der er behov for strukturelle forandringer i landbrugsproduktionen. Som nævnt står husdyrproduktionen for den største del af udledningerne i landbrugs- og fødevarerproduktionen. Det skyldes arealanvendelsen til foder samt metan-udledning fra husdyrproduktionen. Metan udgør 34 pct. af landbrugets drivhusgasudledninger og 10 pct. af de samlede danske udledninger. Metan er altså en af de største enkeltkilder til udledninger af drivhusgasser fra landbruget.

Den strukturelle ændring af landbrugsproduktionen i en klimavenlig retning, skal bl.a. realiseres gennem klimaafgiften – suppleret af forbrugerrettede incitamenter, der skal øge plantebaseret fødevarerproduktion.

Landbrugets nuværende arealanvendelse, hvor en stor del af landbrugsarealerne anvendes til dyrkning af foder, er uhensigtsmæssig i et klima-, miljø- og naturperspektiv. Heller ikke når det handler om produktion af fødevarer til mennesker, er den nuværende arealanvendelse optimal. Samtidig viser mange studier, at økologisk produktion – ift. konventionel produktion inden for samme driftstype – reducerer CO₂e-udledningerne, hvilket bl.a. skyldes en højere kulstoflagring i jorden, forskelle i gødningsniveau, sædskifte og dyretæthed. Derfor bør man overveje fordelingen mellem hhv. økologisk og konventionel planteavl og husdyrproduktion.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At planteproduktionen – af særligt bælgfrugter – til mennesker øges. De strukturelle ændringer af produktionen vil medføre, at husdyrproduktion formindskes sideløbende med, at planteproduktionen øges.
- ◆ At det økologiske areal fordobles frem mod 2030 (i 2022 blev 11,7 pct. af det samlede landbrugsareal dyrket økologisk), hvilket har potentiale til at reducere CO₂e-udledningerne med op mod 0,5 mio. tons. En fordobling af det økologiske areal skal ske ved at skabe bedre økonomiske incitamenter til at omlægge den konventionelle produktion til økologisk produktion.

Anvendelse af nye teknologier skal nedbringe udledninger i husdyrproduktionen

Moderaterne arbejder for en strukturel omlægning af landbrugsproduktionen i en mere klimavenlig retning. Det betyder, at vi kæmper for, at plantebaserede fødevarer og kødalternativer i højere grad bliver en del af den danske landbrugsproduktion i fremtiden.

Danmark er en af de største kødproducenter i Europa – og derfor kan vi ikke lave en strukturel omstilling fra den ene dag til den anden. Der er behov for at udnytte de teknologiske muligheder, der foreligger nu og her, som kan nedbringe udledningerne fra den eksisterende og fremtidige husdyrproduktion.

Metan-reducerende fodertilsætningsstoffer er en af de teknologier, der kan nedbringe CO₂e-udledningerne fra husdyrproduktionen på den korte bane. Fodertilsætningsstoffer nedbringer køers klimabelastning. Det er afgørende, at vi finder løsninger, der kan nedbringe klimaaftrykket fra køer og mælkebaserede mejeriprodukter. Moderaterne mener, at fodertilsætningsstoffer kan være en omstillingsløsning i husdyrproduktionen, der hurtigt kan komme i spil. Teknologien er godkendt til brug i EU, og klimaeffekterne under danske forhold undersøges for nuværende ved Aarhus Universitet. Det forventes, at fodertilsætningsstoffer kan inkluderes i den nationale emissionsopgørelse i 2025, hvorfor det forventes at kunne have en forholdsvis stor effekt på opnåelse af landbrugets klimamål i 2030.

Vender man blikket mod udledningerne fra gødningsanvendelsen i landbruget er nitrifikationshæmmere den teknologi, som har vist sig mest lovende ift. at skabe en klimaoptimeret gødningsanvendelse. Ved anvendelse af teknologien forventes der at være et væsentligt potentiale for reduktion af CO₂e-udledninger fra landbruget ved tilsætning af nitrifikationshæmmere til gødning og gylle, men der er også betydelige miljømæssige gevinster at hente. Reducerede udledninger af kvælstof er centralt mhp. at skabe et bedre hav- og vandmiljø, særligt i de kystnære farvande (fjorde etc.), hvor vi har en stor genopretningsopgave foran os. Derfor mener Moderaterne, at nitrifikationshæmmere kan blive en vigtig omstillingsløsning i landbrugets nuværende struktur. Stoffet forventes i øvrigt være praktisk muligt at anvende for alle konventionelle landbrugere.

Derudover mener vi, at vi skal have fart på udvikling og udrulning af pyrolyseteknologien til udvikling af biokul. Det er en af de teknologier, som erhvervslivet og forskningsaktører udpeger som et af de centrale klimavirkemidler i fremtidens grønne landbrug. I Moderaterne tror vi på, at biokul kan blive en af fremtidens løsninger for landbrugssektoren.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At metan-reducerende fodertilsætningsstoffer bliver udrullet og anvendt i landbrugets husdyrproduktion, når klimaeffekten forventeligt kan indgå i klimafremskrivningen.
- ◆ At nitrifikationshæmmere bliver udrullet og anvendt i landbrugets gylle- og gødningshåndtering, når stoffets effekt under danske forhold er kendt og kan indgå i regeringens klimafremskrivning.
  - For at sikre en størst mulig og hurtig virkning af tiltagene, foreslår vi, at der stilles *krav om anvendelse* af stofferne til de landmænd, der kan anvende teknologierne.
  - At der *gives et statsligt tilskud* ved etablering af en pulje, som landmænd kan søge midler fra, så teknologierne kan udbredes i landbruget i stor skala.
- ◆ At teknologien vedr. forsuring af svine- og kvæggylle i stald være udrullet i stor skala i 2030.
- ◆ At der lanceres en pyrolysestrategi, som sætter rammerne for anvendelse af teknologien i dansk landbrug fremadrettet.

Hensigten med, at nitrifikationshæmmere og fodertilsætningsstoffer skal indføres som en kombination af krav og tilskud i en midlertidig periode, er dels at høste klimagevinsterne på den korte bane, dels at kickstarte anvendelsen af teknologierne og påvise deres funktionalitet i praksis. Men der skal selvfølgelig også være øje for, at der landbrugsformer fx regenerative landbrug, skovlandbrug mv., som er mere miljørigtige end konventionelle. Derfor bør der også være undtagelser til kravet om anvendelse.

Den grønne forskningsindsats i landbruget skal prioriteres og intensiveres

I Moderaterne er vi bevidste om, at der er et stort klimapotential i de nye teknologier, som er på vej frem med stor hast. Det skal vi have realiseret til fulde – men der er stadig et stykke vej, før vi alene kan læne os op ad teknologien til at få os i mål med landbrugets reduktionsmål. Udviklingen og modningen af – samt forskningen i – nye teknologier har dog potentialet til på sigt at bidrage til at skabe en moderne fødevarerproduktion. Teknologierne har potentialet til effektivt at ændre strukturudviklingen i landbruget og medføre, at dansk fødevarerproduktion udvikler sig på en måde, som er forud for sin tid og vil give landbruget en førerposition, der er afgørende i konkurrencen om internationale markedsandele.

Forskningen i og udviklingen af fodertilsætningsstoffer, nitrifikationshæmmere og biokul er godt på vej – og for samtlige teknologiers vedkommende er forventningen allerede på den korte bane at kunne inddrage klimaeffekten i den nationale emissionsopgørelse og reelt kunne høste konkrete reduktioner på den korte bane. Arbejdet med nye teknologier stopper dog ikke her og forskningsindsatsen skal fortsat prioriteres, da de forventes at kunne spille en vigtig rolle i at nå vores klimamål.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At forskningsindsatsen i metan-reducerende fodertilsætningsstoffer til husdyr styrkes og intensiveres mhp. muligheden for udvikling af danske teknologier og produkter inden for området.
- ◆ At vi øger bidraget til forskning i og anvendelse af pyrolyseteknologien (biokul).
- ◆ At vi øger bidraget til forskning i gødnings- og gyllehåndtering til nedbrining af lattergas-, ammoniak- og metanudledningerne i landbruget, herunder evt. dansk teknologi- og produktudvikling.

Vi foreslår, at styrkelsen af forsknings- og udviklingsindsatsen sker via en større prioritering til forskning i de konkrete teknologier på forskningsreserven.

Elektrificering af maskinparken i landbrugs- og fødevarersektoren

Vi skal elektrificere det, vi kan elektrificere. I Danmark kommer vi frem mod 2030 til at producere meget mere grøn strøm, end vi selv kan forbruge – og elektrificering er den hurtigste vej til at reducere CO₂-udledningen. Elektrificeringen af bl.a. personbiler har været i gang i en årrække lige såvel som omstilling af den tunge transport er et stort tema i den grønne debat. Nylige erfaringer fra fødevarersekto-

ren viser, at der er et stort reduktionspotentiale i elektrificering af fødevarerektoren i Danmark. Faktisk mener Viegand Maagøe på baggrund af et projekt med 20 deltagende virksomheder fra sektoren, at der kan skæres op til 1 mio. tons af Danmarks årlige CO₂e-udledning, hvis vi erstatter fossile brændsler med grøn strøm. Samtidig viser projektet, at hele 92 pct. af fremstillingssektoren kan omlægges til el, mens en undersøgelse fra DTU viser, at 97 pct. af processerne i fødevarerektoren kan omlægges til el.

Alt peger på et betydeligt potentiale for elektrificering i fødevarerindustrien, og særligt i fremstillingsindustrien er det inden for teknologisk og økonomisk rækkevidde. Erfaringerne viser også, at elektrificering kan gøre produktionen billigere for virksomhederne. Dertil forventer vi, at man fremadrettet ser en stigende efterspørgsel på bæredygtige produkter med mindst muligt CO₂e-aftryk, hvorfor det også vil give branchen en stærkere grøn 'business case'.

Landbruget har som et af de få erhverv ret til at få godtgjort olieafgiften på motorbrændstoffet, som ellers ikke normalt er godtgørelsesberettiget. Det betyder, at landbruget har et de facto fradrag på anvendelsen af fossile brændsler til landbrugsmaskinerne, hvilket gør det fordelagtigt fortsat i landbruget at vælge fossilt drevne maskiner til – over fx eldrevne. Maskinparkensflåden i fødevarerektoren består af alt fra mindre maskiner til store landbrugsmaskiner og produktionsapparater i fødevarerektoren. Derfor skal det naturligvis undersøges, i hvilken skala det er realistisk at indfase elektrificeringen frem mod 2030. Dog mener vi uanset hvad, at arbejdet med omstillingen bør startes ved at styrke incitamenterne til elektrificering (og sikre, at de nuværende incitament ikke modarbejder denne dagsorden).

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At fradraget for fossile brændsler udfases, herunder olieafgiftsgodtgørelsen, og at det undersøges, hvordan det kan ske på ansvarlig vis, så udfasningen sker i takt med, at teknologien udvikles. I Moderaterne mener vi ikke i udgangspunktet, at det danske afgiftssystem skal tilskynde til fortsat anvendelse af fossile brændsler.
- ◆ Indførelse af en midlertidig forhøjelse af afskrivningsgrundlaget på 150 pct. for nulemissionsmaskiner i landbrugs- og fødevarerektoren i årene 2025-2030. Denne ordning foreslås først indført på nulemissionslastbiler, men bør også indføres i maskinparken i landbruget og fødevarerektoren.
  - Udfasning af fradraget for fossile brændsler og indførelse af forhøjelse af afskrivningsgrundlaget skal tænkes sammen for at skabe en "landingsbane" for landbruget og fødevarerektorens omstilling af maskinparken frem mod 2030. Olieafgiftsgodtgørelsen kunne fx fortsat gælde i en midlertidig periode for de kørende maskiner, hvor teknologien ikke er helt klar, mens fradraget udfases hurtigst muligt for den resterende del af fremstillingsindustrien.
- ◆ At det undersøges, afhængigt af klimaafgiftens udformning og det statslige provenu, hvilke muligheder der er for at føre en del af provenuet tilbage til omstillingen. Dele af afgiftsprovenuet kunne fx gå til en skrotningspulje – ligesom man har haft til udskiftning af olie- og gasfyr i husholdningerne – der kan virke som en økonomisk håndsrækning ved skrotning af den fossile maskine, der kan bruges på indkøb af en grønnere løsning.

Grøn forbrugerpolitik – vi skal have forbrugerne med

Det er en grundpræmis for det politiske arbejde de kommende år, at Danmark skal omstilles til et klimaneutralt samfund. Men det betyder også, at vi skal være klar til at tage konsekvensen af det. Både politisk, økonomisk og i hverdagen.

Derfor skal vi også have forbrugerne med, når indkøbskurven skal fyldes. Danmark er nemlig ikke et foregangsland, hvis vi skaber store kløfter i vores egen befolkning, når vi omstiller til et grønnere samfund. Derfor skal vi have fokus på, hvordan vi gør det nemmere og billigere at være grøn. Men det er også afgørende for den fremadrettede udvikling af dansk landbrug, at der skabes en efterspørgsel på grønne fødevarer, så landmænd og fødevarerproducenter møder en efterspørgsel efter grønnere fødevarer. Fødevarersektoren har med andre ord behov for et marked med grønne kommercielle muligheder, der skaber en efterspørgselsdrevet omstilling af dansk landbrug og fødevarerproduktion.

Det giver nemlig ikke meget mening at skabe et udbud i landbruget, hvis ingen reelt efterspørger den – og også her skal vi i Danmark gå forrest. Derfor skal vi også lave en efterspørgselsorienteret fødevarerpolitik.

Det grønne valg skal også være nemt og billigt

I Moderaterne er vi åbne for at drøfte en klimaafgift på slutforbruget som en mulighed, men den kan og må ikke erstatte en afgift på produktionen, som er essentiel for at nå vores klimamål i 2030. Det er også vigtigt, at forbrugerne ikke mødes af markant dyrere fødevarer, som der er risiko for, hvis erhvervet vælter de forventede meromkostninger, som følge af en afgift på produktionen, over på forbrugerne, samtidig med indførslen af en afgift på slutforbruget. Et sådant scenarie er ugunstigt for de danske forbrugere og risikerer at spænde ben for den grønne omstilling af vores fødevarerproduktion.

En afgift på forbruget skal kombineres med billigere grønne fødevarer

Forbrugsafgifter er et velkendt redskab til at ændre forbrugeres adfærd, fx når de handler ind. Vi tror på, at en afgift på de mest klimaskadelige varer, herunder oksekød, kan være et effektivt redskab til at skabe en efterspørgselsorienteret grøn omstilling af fødevarerproduktionen.

Moderaterne mener også, at vejen frem – for at sikre en bred opbakning i befolkningen – er at give forbrugerne en gulerod. Derfor vil vi undersøge muligheden for bogstaveligt talt at gøre gulerødderne – og andre grønne fødevarer (frugt og grønt) – billigere. Når de mindre klimavenlige fødevarer bliver dyrere, skal de grønne fødevarer tilsvarende være billigere, så vi ikke slår bunden ud af de danske familiers husholdningsbudget. Konkret vil vi derfor undersøge mulighederne for at sænke momssatsen på grønne fødevarer.

En undersøgelse foretaget af Coop og Dansk Vegetarisk Forening viser, at en stor del af danskerne er positive over for, at fødevarer afgiftspålægges ud fra deres klimabelastning – samt at en højere afgift på fx oksekød er en god idé, hvis grønne fødevarer tilsvarende gøres billigere¹.

Danmark er i øvrigt et af få lande, der ikke arbejder med differentieret moms. I Danmark har vi en fast momssats på 25 pct., som ikke alene er en af de højeste i EU, men som også er ensartet på tværs af stort set alle produktgrupper.

1 Flertal for afgifter på kød (coopanalyse.dk)

I Sverige kan forbrugerne købe fødevarer med en moms på 12 pct. – under det halve af momsen i Danmark. Tyskerne er endnu bedre stillet, når de handler i en dagligvarebutik. Her er momsen på fødevarer kun syv pct.

Ifølge Skatteministeriet er det tilladt inden for gældende EU-ret at indføre en differentieret moms mellem særskilte varegrupper, herunder altså en lavere moms på frugt og grønt som samlet varegruppe.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At en afgift på slutforbruget af de mest klimabelastende fødevarer kan kombineres med differentieret moms på grønne fødevarer, så frugt og grønt gøres billigere – fx ved en halvering af momsen.
- Skatteministeriet estimerer, at det vil koste mellem 2 – 2,5 milliarder kroner i statskassen at halvere momsen på frugt og grøntsager². Finansieringen forslaget skal i videst muligt omfang komme fra afgiftsprovenuet, der genereres ved en afgift på slutforbruget af mere klimaskadelige fødevarer.

Nemt at være grøn: Indførelse af et statsligt CO2-mærke

Vi er fortalere for, at det skal være billigere at træffe de grønne valg. Men det skal også være nemmere og mere gennemskueligt at træffe det grønne valg. Og for rigtig mange mennesker er det svært at gennemskue, om de træffer et grønt eller sort valg, når de fylder indkøbskurven.

Er grisekød slemt for klimaet? Hvor slemt er oksekødet? Hvad med en avocado, som jo er en grøntsag, der ikke produceres i Danmark, men i stedet er blevet sejlet hertil fra Sydamerika?

Ifølge Forbrugerrådet TÆNK er der også rigtig mange danskere, der ikke kan gennemskue det, når de handler fødevarer ind på daglig basis – desuden påpeger de, at mærker rykker ved forbrugernes vaner. Det kalder på en styrket indsats for oplysning om klimaaftryk, så man, som forbruger, tydeligt kan se og forholde sig til det – ligesom man kan se, om fødevarer indeholder fx gluten eller har et højt fedtindhold.

Der har siddet en arbejdsgruppe og arbejdet med udvikling af et klimamærke og fundet løsninger, men det forventes først at være klar i løbet af 2025.

2 MOF, Alm.del - 2022-23 (2. samling) - Endeligt svar på spørgsmål 185: Spm. om, hvad de økonomiske udgifter vil beregne sig til ved en nedsættelse af momsen til 12,5 pct. på frugt og grønt

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At et obligatorisk statsligt CO2e-mærke på fødevarer implementeres i den danske fødevareresektor, så det i supermarkeder o.l. i Danmark er gennemskueligt for forbrugerne, hvordan fødevarer påvirker CO2e-udledningen.

Grønnere offentlige køkkener skal gøre 1 million daglige serveringer grønnere

Det offentlige indkøbskraft skal bruges til at understøtte grønne løsninger. Det vil have stor betydning for produktudviklingen, hvis det offentlige konsekvent efterspørger de mest bæredygtige produkter og tjenesteydelser.

De offentlige køkkener er et vigtigt virkemiddel i den forbindelse, idet de samlet set serverer over 1 mio. måltider om dagen (650.000 hovedmåltider og 380.000 mellemmåltider) til en række forskellige befolkningsgrupper til den nette sum af fire mia. kr. årligt. De måltider skal være grønnere.

Når vi fra politisk side ønsker, at vores erhvervsliv bliver grønnere, at vores forbrugere tænker og agerer grønnere og mere bæredygtigt, så bør det også være forudsat, at staten går forrest med et godt eksempel. Det offentlige indkøbskraft skal generelt have et mere bæredygtigt sigte – og i Moderaterne tror vi på, at de offentlige køkkener kan sikre konkrete klimagevinster direkte og samtidig kan det skubbe på og skabe en 'genvej' til at normalisere en grønnere kost for borgerne.

Klimarådet påpeger i sin rapport fra 2021, at det offentlige serverer måltider for et meget bredt udsnit af den danske befolkning, hvorfor det offentlige gennem grønnere indkøb og serveringer vil eksponere mange befolkningsgrupper og dermed skabe et samlet større potentiale for adfærdssædrende effekter i befolkningen. Men det er afgørende, at de enkelte eksempler der er fra fx Aarhus Kommune, bredes ud til samtlige offentlige køkkener, da det naturligt ikke vil have samme effekt, hvis der kun sporadisk indføres fx kødfrie dage og flere vegetariske/veganske valgmuligheder i offentlige kantiner.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At staten sætter brede nationale og ikke mindst ambitiøse krav til offentlige køkkener på offentlige arbejdspladser til at servere mere klimavenligt og bæredygtigt mad. Dette kan bl.a. realiseres ved indførelse af flere kødfrie dage i de offentlige kantiner.
- ◆ At man i de offentlige køkkener højere grad går fra rødt til hvidt kød – som er mere klimavenligt – ved at udskifte anvendelsen af oksekød i serveringerne til kylling, gris og/eller fisk.
- ◆ At stille krav om, at alle offentlige køkkener har mindst økologisk spise-mærke i sølv, da vi ønsker, at det offentlige også skubber på for en mere økologisk produktion i Danmark.

Øget indsats for at forhindre madspild

814.000 ton mad går årligt til spilde i Danmark, ifølge Danmarks Statistik³. Der er et stort potentiale i at blive bedre til rent faktisk at anvende de fødevarer, som vi producerer og indkøber, frem for at lade det gå til spilde. Ikke bare i Danmark, men i hele verden er madspild så stort et problem, at hvis det var et land, så ville det være den tredje største udleder af CO₂ i verden.

I et klimaperspektiv kan man sammenligne det med energieffektivisering, hvor vi sørger for ikke at spilde strøm, så vi kan sikre, at produktionen matcher forbruget. Særligt når produktionen udleder CO₂, er det kritisk for klimaet, at fødevarer med et højt CO₂-aftryk alligevel ender i skraldespanden. Men også, når vi omstiller til et grønnere landbrug, skal vi sørge for, at vores danskproducerede fødevarer fremstilles til at blive forbrugt, ikke til skraldespanden. Derudover skal fremstillingssektoren, som står for hele 47% af madspildet blive mere effektivt til at genanvende de fødevarer, der går til spilde.

I 2022 reducerede omkring 800.000 danskere madspild ved hjælp af apps. Det betyder, at bæredygtighed og herunder bekæmpelse af madspild fylder mere hos forbrugerne. Men det er stadig hos forbrugerne, at problemet er størst, men derfor også, hvor potentialet er størst. Reduktion af madspild er ikke en ny idé, men den skal følges hele vejen i mål, så vi bliver et af de mest effektive fødevarerationer ved at sikre, at mad stort set ikke går til spilde i Danmark.

MODERATERNE FORESLÅR:

- ◆ At der via oplysningskampagner kommer større fokus på, hvordan forbrugerne kan mindske madspild. Ifølge branchen er det største problem bl.a. mælkeprodukter, pålæg o.l., hvor borgere har svært ved at gennemskue fødevarernes kvalitet pba. "bedst før"-datoer. Øget oplysning herom kan sikre mere kvalitetsbevidsthed og bedre forståelse for datoernes betydning, så vi undgår, at mange smider gode fødevarer ud.
  - Kampagnerne skal helt lavpraktisk anskueliggøre for forbrugerne, hvor stor en forskel det kan gøre, at man fx ikke smider en halv pose kartofler ud, hælder en halv liter mælk ud eller aldrig spiser en hel pakke pålæg op.
- ◆ At de offentlige køkkener går forrest i kampen mod madspild. Det skal ske ved "tag mad med hjem"-ordninger for medarbejdere, øget brug af portionsanretninger (frem for buffeter) samt anvendelse af overskudsmad.